Jak se učitelé učí?

Mikropohled na profesní rozvoj učitelů

Klára Šeďová

SYRI

MUNI

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Co víme o profesním rozvoji učitelů?

Educational Research Review 49 (2025) 100742

Contents lists available at ScienceDirect

Educational Research Review

journal homepage: www.elsevier.com/locate/edurev

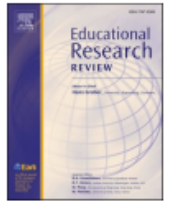

Review

(When) do teacher professional development interventions improve student Achievement? A meta-analysis of 128 high-quality studies

Adrie J. Visscher [a,*], Natasha Dmoshinskaia [a], Marta Pellegrini [b], Anny Rey-Naizaque [a]

[a] Teacher Development Section, Faculty of Behavioral, Management and Social Sciences (BMS), University of Twente, the Netherlands
[b] Department of Pedagogy, Psychology, Philosophy, University of Cagliari, Italy

ARTICLE INFO

Keywords:
Meta-analysis
Teacher professional development
In-service teachers
Effectiveness
Student achievement

ABSTRACT

Enormous sums of money are spent worldwide on teacher professional development (TPD), seeking to optimize the quality of in-service teachers' teaching. An important question is whether this pays off in terms of improved student achievement, which we investigated in this meta-analysis of 128 (quasi-)experimental, high-quality studies with 356 effect sizes. Results showed an average effect size of 0.09, 95 % CI [0.07, 0.11], considered a medium-size effect on student achievement (Kraft, 2023). Effects varied greatly, with the 95 % prediction interval ranging from −0.15 to 0.32. We used confirmatory and exploratory multiple meta-regression models to examine the effects of potential moderators. The confirmatory model revealed that grade level and publication status were predictors of the effect, while TPD goal did not explain differences in effects on student achievement. The exploratory model seemed to indicate that the number of

Co víme o profesním rozvoji učitelů?

- Profesní rozvoj má v průměru pozitivní účinek, ale výsledky se výrazně liší.
- Účast učitelů v programu nezaručuje zlepšení výsledků žáků; některé intervence mohou mít i negativní účinky.
- Samotný počet hodin profesního rozvoje nevysvětluje jeho účinnost.
- Autoři kritizují představu, že lektor předává znalosti a řídí učitelovo učení.

Kritika „modelu technické racionality“

- Jde o kritiku jednoduché představy, že profesní učení spočívá v převzetí hotových poznatků a jejich následné aplikaci ve výuce.
- V aktuální odborné literatuře je sdílená.
- Za účinné bývají považovány dlouhodobé formy profesního rozvoje propojené s vlastní výukou, v nichž učitelé nové postupy zkoušejí, společně reflektují jejich výsledky a s podporou kolegů či mentora je dále upravují.
- Reálná nabídka vzdělávací podpory pro učitele na tuto kritiku reaguje jen málo.

Profesní rozvoj může být účinný

- Co vysvětluje rozdíly v účinnosti různých programů?
- Stojí přínos dlouhodobých programů spojených s experimentováním a reflexí za čas a prostředky, které do nich investujeme?
- Co se při nich děje s učiteli — jak se mění jejich porozumění, prožívání a jednání ve výuce?
- Potřebujeme mikropohled na procesy profesního rozvoje učitelů.

Případová studie učitelky Hany

- Učitelka Hana se účastnila projektu na podporu dialogického vyučování.
- Teoretická příprava – plánování hodin – videonahrávky výuky – reflexe videonahrávek.
- Výuka ČJL, explicitní zaměření na prožitek z četby a interpretaci literárních textů.
- Bohatý repertoár výukových metod.
- Na počátku bez reflexe, zda metoda slouží relevantnímu cíli.

14%
12%
10%
8%
6%
4%
2%
0%
1
2
3
4
5
6
7
8
9
podíl triadické interakce
Sloupec1
Řada 3

Lekce 1

- Zadání: Dosáhnout toho, aby žáci vedli autentický rozhovor o vyučované látce a reagovali na sebe navzájem.
- Použita technika tázacích slov = k přečtenému textu žáci tvoří otázky začínající zájmeny KDO, KDE, KDY, CO, PROČ.
- Hana ji chápe jako nástroj rozvoje čtenářské gramotnosti.
- Domnívá se, že ji lze použít pro navození diskuse mezi žáky, kdy reagují vzájemně na sebe.

1. **Učitelka:** Tak, kdo má otázku?
2. **Monika:** Na co Darkova maminka umřela?
3. **Učitelka:** Hm. Kdo má další?
4. **Adam:** Co by se stalo, kdyby to s těma koňma nedopadlo?
5. **Učitelka:** Dobře. Vendo?
6. **Venda:** Jaké květiny Ema trhala mamince?
7. **Učitelka:** Dobře. Tak, ještě máte nějakou?
8. **Adam:** Proč chtěl vykrmit koně?
9. **Učitelka:** Dobře.
10. **Sára:** Na salám.

Učitelka: Tak. Ehm, jestli to řekla Sára, dobře nebo špatně, nevím, ale jak to všechno dopadlo, vám prozradím.

Lekce 2

- Znovu použita technika tázacích slov.
- Při rozboru videonahrávky lekce 1 Hana zjistila, že žáci neinteragovali mezi sebou, že se dokonce na otázky vůbec neodpovídalo.
- Záměr: Nechat prostor pro odpovědi, dosílit přirozenějšího rozhovoru, umožnit reaktivitu mezi žáky.

1. **Sára:** Kde vzal ty ženské šaty?
2. **Učitelka:** Kde vzal ty ženské šaty?
3. **Mojmír:** *((hlásí se))*
4. **Karin:** Po mamince.
5. **Učitelka:** Po mamince mohly být, ale po mamince přece všechno zlikvidovali.
6. **Petr:** No právě!
7. **Patrik:** Tak od sestřenky!
8. **Petr:** Tak od babičky!
9. **Učitelka:** O babičce tam teda nebyla žádná zmínka.
10. **Mojmír:** No to se převlíkal u Lízy. Líza mu třeba donesla šaty nebo on šel k Líze.

1. **Učitelka:** Teď otázku, **která nás teda opravdu zajímá**. Proč se ten Denis zajímal o ženskou módu a proč se oblékl do těch ženských šatů?
2. **Petr:** Protože ho Líza přemluvila.
3. **Učitelka:** Myslíte si, že jen proto, že ho Líza přemluvila?
4. **Karin:** Ne.
5. **Učitelka:** Tak proč?
6. **Sára:** Protože mu to připomínalo maminku.

Lekce 3

- Znovu použita technika tázacích slov.
- Při rozboru videonahrávky lekce 2 Hana reflektovala, že žákovské dotazování přerušila a převzala iniciativu, protože jí otázky žáků připadaly povrchní a jdoucí mimo smysl textu.
- Záměr: Modifikovat zadání pro žáky (počet otázek, vynechání zájmen CO a KDE). V případě potřeby modelovat kladení otázek, ale potom znovu přenechat prostor žákům.

1. **Adam:** Proč je nikdo nechytil, když kradly?
2. **Učitelka:** Jsou lidé, kteří už to mají vychytané a v nestřežené chvilce něco ukradnou. Ale to řešit nebudem. Takže my víme, že byly nějaké holky, které se chtěly dostat do party Lízy, a musely pro to tedy něco udělat, co že to musely, Terezko, udělat?
3. **Terezka:** Ukrást nějaké věci.
4. **Učitelka:** A proč to musely udělat?

1. **Učitelka:** Karin, co máš za otázku?
2. **Karin:** Proč Káťa všechno Adrianovi řekla?
3. **Učitelka:** Hm, co myslíte, proč ona mu to všechno vyklopila?
4. **Žáci:** *((hluk, mluví přes sebe))*
5. **Dana:** Protože ji vychvaloval a tím pádem ona víc toho řekla.
6. **Učitelka:** Terezko?
7. **Tereza:** Ona byla naivní a prostě mu to řekla.
8. **Učitelka:** Hm, Rosťa chtěl dodat?
9. **Rosťa:** Jí se asi ten kluk líbil, tak se nechala přesvědčit a vyprávěla mu to všecko.

Jak mohou učitelé proměňovat svoji výuku?

- Jádrem je uvědomění si cílů výuky a sledování jejich dosahování.
- Bez toho jde vždy jen o povrchovou imitaci atraktivní metody či formy výuky.
- Učitelé se učí zkoušením a reflexí vlastní výuky. Teorie pomáhá!
- Pokrok otevírá nové problémy. To může vést k rezignaci na změnu.
- Reflexe pomáhá proměnit nespokojenost v konkrétní řešení.
- Regresy a slepé uličky jsou běžným průvodním znakem učení.

JOURNAL OF CURRICULUM STUDIES
2023, VOL. 55, NO. 1, 21–36
https://doi.org/10.1080/00220272.2023.2172359

Routledge
Taylor & Francis Group

Check for updates

The devil's finest trick: routines that make teachers matter against their better judgement

Anna Sfard

Department of Mathematics Education, The University of Haifa, Haifa, Israel

ABSTRACT

Once teaching-learning events are conceptualized as inter-discursive encounters, it becomes clear that mathematics classroom talk is rife with invisible pitfalls. There are many types of unacknowledged discursive gaps, some of them necessary for learning and some potentially harmful. Such gaps may exist also between the teacher's intentions and her habitual moves, most of which are too brief and automatic to be controlled. Unbeknown to the teacher, her basic communicational routines may deprive her students of proper learning opportunities. Some seemingly innocent teaching routines may also constitute invisible crevices through which prejudice and injustice enter the conversation on mathematical objects. In this talk, I argue that if the devil is in the finest detail of classroom communication, it is the detail that must be considered in the attempts to exorcise the devil. I begin with illustrations of these claims and

ARTICLE HISTORY
Received 17 June 2022
Accepted 14 December 2022

KEYWORDS
Discourse; routine; miscommunication; teaching

Proč se změna nedaří, i když ji učitelé chtějí?

- Učitel chce učit jinak, ale v rychlých reakcích jedná navyklým způsobem.
- Běžná situace: rozpojení mezi deklarací a realitou.
- Nejhůře měníme to, čeho si nevšímáme.
- Znát nový postup nestačí k jeho smysluplnému použití. Ve třídě musíme rozpoznat vhodný okamžik a dokázat v něm jednat jinak.
- Zaběhnuté postupy přitahují svou snadností i přijatelností pro okolí.
- Profesní učení musí zasáhnout mikrorutiny.

Závěr

- Research based přístupy v profesním rozvoji učitelů jako aktuální trend.
- Výzkumné nástroje pro učitele pro sběr dokladů o tom, co se ve výuce děje a jaký účinek to má na žáky.
- Smyslem je vytvořit prostor pro vědomé zkoumání vlastní výuky: všimnout si toho, co běžně děláme automaticky, ověřovat své předpoklady a podle skutečného průběhu výuky, reakcí žáků a dokladech o jejich učení hledat další možnosti.

Improving Teaching, Sharing Knowledge

Camtree: the Cambridge Teacher Research Exchange

Camtree is a global platform for close-to-practice research in education. Its mission is to promote, support and publish research by educators, improve teaching, and lead to better outcomes for learners worldwide.

Camtree is the world's first platform that helps teachers and educational leaders both to improve learning and share their knowledge. It is home to the Camtree Digital Library: an open-access, AI-enhanced digital library exclusively for teacher research.

Camtree

CAMBRIDGE TEACHER RESEARCH EXCHANGE

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
JAK SE UČITELÉ UČÍ
Cestou profesního rozvoje
k dialogickému vyučování
Klára Šeďová, Roman Švaříček,
Martin Sedláček, Zuzana Šalamounová